

اثرات گردشگری محلی در توسعه پایدار روستایی (نمونه مطالعاتی: روستای فارسیان)

دکتر صادق برزگر^۱، طیبه رضایی^۲، محمدحسین جان بابانژاد^۳

چکیده

در دنیای امروز گردشگری یکی از مهم‌ترین بخش‌هایی است که در اقتصاد کشورها در زمینه اشتغالزایی و کسب درآمد می‌تواند تأثیرگذار باشد و مقدمات توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جوامع را فراهم سازد. اگرچه وجود برخی نگرانی‌ها و دغدغه‌ها، سرمایه‌گذاری در این حوزه را با تردیدها و چالش‌هایی مواجه ساخته است؛ اما وجود جاذبه‌های طبیعی، اقلیم‌های متفاوت جغرافیایی به‌همراه میراث و تمدن بشری دست‌مایه‌های گرانقدری است که می‌تواند تحولات بنیادین در عرصه‌های مختلف به همراه داشته باشد. هرچند که رویکرد گردشگری محلی در مجموع موضوع جدیدی نیست؛ اما اهمیت آن و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می‌کند، مورد تأیید قرار گرفته است. از این رو در مقاله حاضر سعی شده است که اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی گردشگری محلی در توسعه پایدار روستای فارسیان از توابع استان گلستان به عنوان روستایی با پتانسیل‌های گردشگری قابل توجه، مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که تأثیرات گردشگری در روستای فارسیان در بعد اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی مثبت و در بعد زیست‌محیطی منفی بوده است. در بعد اقتصادی بیشترین اثرگذاری را به ترتیب در افزایش قیمت زمین و مسکن، کاهش اختلاف طبقاتی و اشتغال‌زایی، در بعد اجتماعی بهبود تعامل و مشارکت روستاییان، گسترش روابط و تعامل روستائیان با روستاهای همجوار و در بعد زیست‌محیطی جلوگیری از گسترش آلودگی در منطقه داشته است.

واژگان کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، توسعه روستایی، توسعه پایدار

۱- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام‌نور

۲- استادیار گروه شهرسازی، واحد مینودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مینودشت، Tayebe.rezayi@yahoo.com

۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، مرکز گردشگری علمی - فرهنگی دانشجویان ایران

مقدمه

گردشگری یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر است که نقش مهمی در توسعه پایدار محلی ایفا می‌کند. این صنعت از طریق ترکیب و به کارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی، منافع اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی زیادی را به دنبال دارد (ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۸، ۱۰۷). و روندی است که از زمان‌های طولانی با شکل‌های متفاوت در جوامع انسانی وجود داشته و آنچنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها اثرگذار بوده است که اقتصاددانان از آن به عنوان صادرات نامرئی نام برده‌اند (Kostas E. Sillignakis, 2010). از اینرو گردشگری اگر با برنامه‌ریزی همراه باشد تمامی شاخص‌های توسعه پایدار از جمله اشتغال، شاخص‌های توسعه اقتصادی، ارتقاء سطح فرهنگی از طریق مبادلات فرهنگی، حفاظت از میراث تاریخی، فرهنگی، طبیعی و حفاظت محیط-زیست جوامع را بدون نیاز به سرمایه‌گذاری سنگین بهبود می‌بخشد (Ainhoa Urtasun, Isabel Gutiérrez, 2006). گردشگری بویژه در نواحی محروم و خصوصاً در سطح نواحی کوچک مانند روستاها در دهه‌های اخیر به عنوان یکی از مناطق گردشگری از روند رو به رشدی برخوردار بوده است (اسنای اسکا^۱، ۲۰۱۴: ۲۱۸؛ کیم و جمال^۲، ۲۰۱۵: ۲). امروزه فعالیت‌های گردشگری به عنوان بخش چهارم فعالیت‌های انسان پس از کشاورزی، صنعت و خدمات محسوب می‌گردد و کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند که در سال ۲۰۲۰ میلادی به عنوان سودآورترین صنعت جهان درآید، به طوری که از آن به عنوان صادرات نامرئی که مرکز اقتصادی آن شهرها هستند نام برده شده است (موحد، ۱۳۸۱). صنعت گردشگری در ایران علی‌رغم داشتن جاذبه‌های فراوان نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصادی کشور ایفا می‌کند از طرفی جهانی‌شدن از طریق مرززدایی، تسهیل در مقررات آمدو شد و بهبود در امر حمل‌ونقل و ارتباطات می‌تواند در افزایش گردشگران بین‌المللی و تحول این صنعت بسیار موثر باشد (قادری، ۱۳۸۳). گردشگری از مهم‌ترین عوامل عمرانی نواحی است و همچنین فعالیتی ارزآور و متعادل‌کننده است که موجب توسعه اقتصادی و اجتماعی در سطح منطقه شده و توزیع عادلانه درآمد و همچنین اشتغالزایی را همراه دارد (هادوی، ۱۳۸۷). یکی از راه‌های بهبود اقتصاد جوامع، تنوع بخشیدن به منابع کسب درآمدی ارزی است و با توجه به شرایط جغرافیایی، طبیعی، مادی، فرهنگی و تاریخی و ... ایران جلب گردشگران خارجی، یکی از راه‌ها و شاید مهم‌ترین راه وصول به این مهم است (محللاتی، ۱۳۷۷). شناسایی و معرفی جاذبه‌های طبیعی، آثار تاریخی و یادمان‌های باستانی و فرهنگی ایران از اقدامات موثری است که می‌تواند در توسعه گردشگری و کسب درآمد بیشتر مفید و موثر باشد.

1. Snieška.

2. Kim and Jamal

توجه به جایگاه صنعت گردشگری در توسعه جوامع محلی، به‌ویژه نواحی روستایی از آن رو اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری از منابع طبیعی و انسانی، علاوه بر امکان رشد اقتصادی، به ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی پرداخت و گامی در مسیر بهبود شرایط زیست‌محیطی و پاس داشت میراث فرهنگی و بومی و آداب و رسوم محلی برداشت. این امر در روستاهایی که فعالیت‌های کشاورزی به دلیل شرایط اقلیمی یا سایر شرایط، از امکانی چون بهره‌مند شدن کشاورزی بهینه و یا میزان درآمد مطلوب محروم می‌مانند اهمیت بیشتری می‌یابد. علاوه بر این گردشگری روستایی می‌تواند موجبات بهبود فرایند توسعه روستایی را از طریق ایجاد فعالیت مکمل بخش کشاورزی، اشتغالزایی و افزایش درآمد خانوارهای روستایی در بستر مشارکت‌سازی روستایی در فرایند پذیرش گردشگری امکان‌پذیر سازد.

در این رویکرد با توجه به اهمیتی که در توسعه اقتصادی و تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی در نواحی محلی دارد، در تمامی سطوح دیگر مانند سطوح منطقه‌ای و ملی نیز مورد توجه قرار گرفته است (رضوانی و بیات، ۱۳۹۳: ۱۵). صاحب‌نظران این رویکرد را ابزاری برای احیای حیات مناطق محلی معرفی کرده‌اند (جعفری^۱، ۲۰۱۵: ۷). هر چند که این رویکرد در مجموع موضوع جدیدی نیست؛ اما اهمیت آن و نقشی که در توسعه پایدار جوامع محلی ایفا می‌کند، به تازگی مورد تأیید قرار گرفته است (ظهرایی، ۱۳۸۵: ۱۰).

به طور کلی تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان طی سده‌های اخیر به ویژه در زمینه افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی، توسعه راه‌های ارتباطی و وسایل حمل‌ونقل، افزایش اوقات فراغت و بهبود رفاه اجتماعی منجر به توسعه گردشگری در نواحی روستایی یا گردشگری روستایی شد (شارپلی^۲، ۱۹۹۷، ۴۷). از این رو می‌توان در نظر داشت که گردشگری روستایی در جوامع سنتی مثل ایران نیز که دارای مراکز روستایی فراوان و متنوع است می‌تواند پشتوانه اقتصاد منطقه‌ای و حسابرسی‌های ناحیه‌ای باشد و از آنجا که کشور ایران از نظر جاذبه‌های گردشگری جزء ۱۰ کشور برتر دنیا است، می‌تواند از اثرات حاصل از گردشگری در توسعه بخصوص در نواحی روستایی بهره مند شود. از اینرو با توجه به مسائل و مشکلات فراوانی که جوامع روستایی با آن مواجه‌اند لزوم توجه به فعالیت‌های جدید اقتصادی و پتانسیل‌های گردشگری در این نواحی امری ضروری به نظر می‌رسد. در این راستا پژوهش حاضر به ارزیابی اثرات گردشگری در توسعه پایدار روستایی فارسیان از توابع شهرستان آزادشهر خواهد پرداخت.

1 . Jaafar

2 Sharpley

پیشینه تحقیق

در این ارتباط، با توجه به نقش گردشگری محلی در توسعه روستایی در کشورهای مختلف، مطالعات و تحقیقاتی گوناگونی در این زمینه انجام شده است. مطالعات انجام شده در آلبرتا کانادا نشان داد که از نظر ۸۷ درصد ساکنان، نقش گردشگری در ایجاد اشتغال مهم بوده است، و فقط ۱۰ درصد ساکنان، گردشگری را حامی مهم اقتصاد ندانسته‌اند (Ritchie et al, 1988: 200). «توسان» نیز در مطالعه تطبیقی خود در یورگاپ (ترکیه)، نادای (فیجی) و فلوریدای مرکزی (آمریکا)، به اثرات اقتصادی فراوان گردشگری اشاره کرده و از آن بین ایجاد فرصت‌های شغلی از طریق گردشگری را از مهم‌ترین اثرات مثبت گردشگری ذکر کرده است (Tosun, 2002: 232). شجاعی (۱۳۸۶) در تحقیقی نشان داد که به دلیل مدیریت ضعیف و برنامه‌ریزی نادرست مسئولان به گردشگری توجه چندانی نشده و گردشگران از نظر مردم روستا افرادی غریبه‌اند که با آداب و رسوم و فرهنگ روستاییان کاملاً بیگانه‌اند که این خود تبعات منفی را در این ارتباط ایجاد می‌کند که مستلزم توجه کافی مسئولان و ساکنان نواحی روستایی در این راستاست. مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) در ارتباط با اثرات گردشگری بر توسعه روستایی بیانگر آن است که اثرات مثبت گردشگری در زمینه‌های اجتماعی زیاد بوده و به دلایلی از جمله افزایش تعلق خاطر روستاییان به روستای خود، آشنایی و افزایش تعامل روستاییان با گردشگران و انتقال اندیشه‌ها به نواحی روستایی شده است. نتایج پژوهش پاپ زن و همکاران (۱۳۸۹) در خصوص مشکلات گردشگری روستایی در روستای حریر استان کرمانشاه حاکی از مشکلاتی نظیر فقدان امکانات زیربنایی و رفاهی روستا، فقدان شبکه اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع، فقدان اطلاعات دقیق آماری، تغییرات اقلیمی، عدم حمایت و توجه کافی دولت است. «بدری و همکاران» با عنوان اثرات اقتصادی گردشگری روستایی بر نواحی روستایی به مطالعه نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری منجر به اثرات مثبت اقتصادی همچون اشتغالزایی، بویژه برای جوانان و افزایش درآمد ساکنین و افزایش ضریب تکاثری در نواحی روستایی منطقه مورد مطالعه داشته است (بدری و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۳).

سوالات تحقیق

- اثرات گردشگری محلی در کدام یک از مؤلفه‌های توسعه پایدار مثبت است؟
 - مهم‌ترین موانع و تنگناهای توسعه گردشگری در روستای فارسیان چیست؟
- از این رو در پژوهش حاضر فرضیه‌های ذیل مطرح می‌شود:

- گردشگری محلی در روستای فارسیان از جنبه اقتصادی و اجتماعی دارای اثرات مثبت اما از نظر زیست‌محیطی دارای پیامدهای منفی است.

- نبودن امکانات زیربنایی از قبیل هتل، رستوران و ... مهم‌ترین مانع توسعه گردشگری محلی در روستای فارسیان است.

اهداف تحقیق

اصولاً هدف از تحقیق، منظور و مقصود نهایی از انجام پژوهش است که در نهایت به حل یکی از مشکلات جامعه منجر خواهد شد. پژوهشگر هنگامی می‌تواند به آسانی کار خود را شروع کند که هدف از تحقیق مد نظر را درک کند (ودیدی، ۱۳۸۴: ۴۱).

مهم‌ترین هدف گردشگری روستایی، توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق گردشگری است. زیرا مهم‌ترین تأثیر گردشگری در اقتصاد هر منطقه‌ای، ایجاد درآمد و اشتغالزایی است (شارپلی، ۱۳۸۰، ۴۱). در این پژوهش اهداف متعددی مدنظر قرار گرفته است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

- ۱- بررسی اثرات گردشگری در توسعه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی پایدار روستایی
- ۲- بررسی اثرگذاری گردشگری بر ثبات جمعیت روستایی
- ۳- شناخت مشکلات و موانع توسعه گردشگری روستایی در ناحیه مورد مطالعه

مبانی نظری

گردشگری

براساس تعریف سازمان جهانی توریسم (WTO)، گردشگری، شامل کلیه فعالیت‌هایی است که گردشگران انجام می‌دهند و کسانی هستند که به قصد گذراندن اوقات فراغت، کسب و کار و اهدافی دیگر، مدتی (کمتر از یکسال) را در سفر و اقامت خارج از محل اقامت خود می‌گذرانند (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۹۰). گردشگری را می‌توان با استفاده از شاخص‌های زیر طبقه‌بندی کرد (شارپلی، ۱، ۲۰۰۲).

- شاخص زمان: فعالیت‌های گردشگری را به اشکال کوتاه مدت (کمتر از یک روز)، میان مدت (۱ تا ۳ روز) و دراز مدت (بیش از ۳ روز) از یکدیگر تفکیک می‌کند.

- شاخص مکان: گردشگری را به صورت فعالیت‌هایی در حوزه‌های نزدیک، میانی و خارج یا دور تقسیم بندی می‌نماید.
- شاخص انگیزه: براساس آن گردشگری با انگیزه‌های استراحتی، تفریحی، درمانی، زیارتی، فرهنگی، اقتصادی، آموزشی، ورزشی و غیره از یکدیگر تفکیک می‌گردد.
- شاخص فصل: گردشگری را براساس فصول سال طبقه‌بندی می‌کند.
- شاخص شکل و سازماندهی سفر: ترکیب گردشگری را مانند انفرادی، گروهی، خانوادگی و غیره را مشخص می‌نماید.
- شاخص وسیله نقلیه مورد استفاده: براساس نوع وسیله نقلیه طبقه‌بندی می‌شود.
- شاخص نوع و محل اقامت: گردشگران را براساس نوع و محل اقامت هم از نظر کیفی و هم از نظر کمی طبقه‌بندی می‌کند، مانند گردشگران مقیم در هتل‌ها یا خانه‌های ویلایی و یا پانسیون-های خانگی و غیره.

توسعه پایدار

به‌کاربردن واژه توسعه پایدار بعد از کنفرانس ریودوژانیرو در سال ۱۹۹۲ در محافل علمی فراگیر شد (پاپلی‌یزدی و سقایی، ۱۳۸۹: ۱۰۲). این اصطلاح به آگاندای سیاسی بر می‌گردد. مدل اقتصادی نوینی است که در دوران جهانی شدن ظاهر شده است (تقوایی و اکبری، ۱۳۸۸: ۶۲). یکی از این تعاریف، تعریف کمیسیون برنت‌لند است. توسعه پایدار توسعه‌ای است که نیازهای فعلی را بدون خدشه‌دار کردن به توانایی نسل آینده برآورده ساخته، نیازهای خود را نیز پاسخ گوید (پاپلی‌یزدی و سقایی، ۱۳۸۹: ۱۰۳). پایداری مستلزم رفع فقر، کاهش باروری، به‌کارگیری سرمایه انسانی به جای منابع طبیعی، وجود تقاضای مؤثر برای کیفیت محیط زیست و عرضه ای پاسخگوست. توسعه پایدار نوعی راهبرد توسعه است که تمام دارایی‌ها و منابع طبیعی و انسانی را به خوبی منابع فیزیکی و مالی برای افزایش ثروت در بلندمدت مدیریت می‌کند. توسعه پایدار مخالف هر سیاست یا عملکردی است که به نوعی منافع نسل‌های بعدی را به خطر بیندازد. روبرت آلن در کتاب چگونگی نجات جهان در سال ۱۹۸۰ می‌گوید: توسعه پایدار توسعه‌ای است که در آن تأمین مستمر نیازها و رضایتمندی افراد با افزایش کیفیت زندگی انسان مدنظر قرار گیرد (کاظمی، ۱۳۸۷: ۱۲۶).

توسعه پایدار توسعه‌ای که نیازهای کنونی نسل حاضر را بدون به مخاطره انداختن توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهایشان برطرف می‌کند (WCED, 1987). و یا فرایندی از تغییر که ضمن حفاظت از منابع طبیعی و انسانی مورد نیاز نسل‌های بعدی، کیفیت زندگی مردم را بهبود ببخشد (UNCSD, 1999: 43). توسعه پایدار، فرایند مداوم و پیوسته‌ی تغییر و سازگاری که در

آن بهره‌وری از منابع، جهت سرمایه‌گذاری‌ها، محورهای توسعه فنی و تکنولوژیکی و تغییرات نهادی در هماهنگی با هم بوده و توانایی نسل کنونی و نسل‌های آینده را در برخورداری از نیازهایشان و دستیابی به آرمان‌ها و آرزوهایشان ارتقا می‌بخشد (Estes, 1993:1).

گردشگری روستایی

براساس تعاریف موجود، گردشگری روستایی نوعی فعالیت تفریحی-تجاری در مناطق روستایی است که در آن خدماتی برای گردشگران عرضه می‌شود (Campbell, 1999: 120). به عبارت دیگر گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی که بوسیله مردم و دولت‌ها برای تفریح، استراحت و جذب گردشگران و نیز فعالیت‌هایی که بوسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می‌گیرد، گفته می‌شود (رکن‌الدین افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۵). گردشگری روستایی در معنای کلاسیک نوعی از فعالیت‌های توریستی است که درآمد اضافی را برای آن‌هایی که شغل اصلی مانند (کشاورزی و صنعت) دارند را فراهم می‌آورد (Szabo, 2005, 180). با توجه به عدم موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه در جوامع روستایی و همچنین بروز مشکلات در جوامع شهری در دنیا به‌خصوص در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی، یکی از راهبردهای اساسی محسوب می‌گردد. بدین ترتیب در دنیای کنونی یکی از شناخته‌ترین راهبردهای غیر سنتی برای توسعه روستایی، گردشگری و فرصت‌های مربوط به آن در این زمینه است در حالی که پایه‌گذاری گردشگری روستایی در مقایسه با دیگر راهبردهای توسعه اقتصادی روستایی همچون صنعتی شدن، آسان‌تر و ارزان‌تر خواهد بود. (Sharplay, 2002, 234). بنابراین گردشگری به عنوان یک ابزار بالقوه برای تغییر این وضعیت و یکی از عناصر جدایی‌ناپذیر بازساخت اقتصاد روستایی به شمار می‌رود (Slee, 1997, 180).

اثرات گردشگری بر نواحی روستایی

با توجه به ماهیت فعالیت گردشگری و ارتباط و تعامل تنگاتنگ آن با فعالیت‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بالطبع اثرات آن می‌تواند بسیار متنوع و گسترده باشد و به ویژه بر محیط محلی و جوامع میزبان اثرات عمیقی برجای می‌گذارد. اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری می‌تواند به صورت مثبت و یا منفی باشد. در نقاطی که گردشگری در حال رشد است، اثرات فرهنگی- اجتماعی مثبت و مهم گردشگری در جوامع بومی عبارت است از خودکفایی و تقویت اقتصاد محلی، احترام بیشتر به جامعه محلی و فرهنگ آنها، سرمایه‌گذاری مجدد درآمد گردشگری در منابع فرهنگی، تقویت و تداوم سنت‌های فرهنگی، افزایش میزان درک و مدارا بین فرهنگ‌ها به ویژه از

طریق اجرای موسیقی، عرضه صنایع و هنرهای محلی، نوع زندگی بومی، مسکن و سایر تجربیات زندگی روستایی (رضوانی و صفائی، ۱۳۸۴). اثرات منفی گردشگری بر جوامع محلی می‌تواند شامل محرومیت از برخی مزایای رفاهی برای جامعه میزبان، فشار تقاضا برای منابع کمیاب مانند آب آشامیدنی، وابستگی بیش از اندازه نواحی میزبان به گردشگری، رفتار نامناسب و عدم حساسیت فرهنگی گردشگران باشد (سازمان ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۱: ۱۲۶). برنامه‌ریزی برای گردشگری پایدار یکی از موضوعات مورد بحث میان محققان و مجریان امر گردشگری است. به طور کلی هدف از برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری روستایی ایجاد توازن بین تقاضا و قابلیت‌های آن است تا این که موجب کاهش تنش شود و بدون این که منابع روستا رو به کاهش نهند از روستا نهایت استفاده شود (پیگرام، ۱۹۹۳: ۱۷۱).

از جمله دیگر اثرات اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- متوازن کردن اقتصاد و حفظ ثبات اقتصادی در سطح کلان (داس ویل، ۱۳۸۴: ۱۱۲)؛
- ایجاد اشتغال و درآمد و تشویق توسعه سایر بخش‌های اقتصادی روستایی (28: 1997: Butler, دارد (بویژه کشاورزی و ماهیگیری) و از این طریق می‌تواند باعث رشد بخش‌های دیگر شود (Yalandah, 2004: 495)؛

- چون گردشگری روستایی منبعی مهم و جدید برای ایجاد درآمد در جوامع روستایی است، بنابراین در کارهای مرتبط با گردشگری، مانند آماده‌سازی اتاق برای گردشگران، تهیه غذا، خرده فروشی، حمل‌ونقل، تدارک سرگرمی‌ها، مشاغل جدید به وجود می‌آید؛ همچنین از فعالیت‌های خدماتی موجود، مانند سامانه حمل‌ونقل، مراقبت‌های پزشکی، صنایع و حرفه‌های سنتی روستایی حمایت می‌شود و فرصت‌هایی برای فعالیت‌های چندگانه پدید می‌آید (شارپلی، ۱۳۸۰: ۲).

- از دیگر آثار مهم اقتصادی گردشگری علاوه بر ایجاد فعالیت و کار و استفاده از نیروی انسانی نیمه متخصص، انتقال درآمد از حوزه پس‌انداز به حوزه سرمایه‌گذاری است (زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۳)؛

- گردشگری پول و جمعیت را از مراکز تمرکز و ثقل صنعتی و شهری به سوی روستاها و نقاط طبیعی می‌کشاند (رضوانی، ۱۳۸۲: ۶۱)؛

- گردشگری در نواحی روستایی از طریق تشویق فعالیت‌های عمرانی و زیربنایی، توسعه شبکه حمل‌ونقل و ترابری، تولید و عرضه کالاهای مورد نیاز گردشگران بر اقتصاد تاثیر می‌گذارد (تقدیسی‌زنجانی و دانشور عنبران، ۱۳۸۶: ۱۸۹).

گردشگری و توسعه پایدار روستایی

گردشگری روستایی به طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت. در ابتدا یعنی در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ گردشگری روستایی از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی مورد توجه قرار گرفت. بعد از آن توسعه گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی مطرح گردید. امروزه ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست‌محیطی گردشگری روستایی مطرح و مورد توجه است. در زمینه ارتباط بین گردشگری و توسعه روستایی سه دیدگاه مطرح است. در جدول شماره ۱ به این سه دیدگاه و اهداف و نیز آثار و پیامدهای مربوط به آن‌ها اشاره شده است.

امروز گردشگری روستایی، با توجه به دامنه‌ی تقاضا و نیازهای محیط روستایی، رو به توسعه گذاشتند و روز به روز بر اهمیت و جاذبه خاص آن افزوده می‌شود (جوان، ۱۳۸۳، ۱۱۴). در فرآیند برنامه‌ریزی منطقه‌ای، گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان ابزاری برای بالا بردن سطح رفاه اقتصادی و امکانات اجتماعی منطقه‌ای به حساب آید (Fleischer, 2005, 23). اغلب مناطق روستایی که به عنوان حوزه‌هایی برای گسترش گردشگری پایدار طبیعی قلمداد می‌شوند به درآمد پایین، گزینه‌های اقتصادی محدود، فرصت‌های شغلی و جاذبه‌ها و مزیت‌های سرمایه‌گذاری ناچیز و غیرمتصرف شده‌اند که عمدتاً به عدم توسعه زیربنای اقتصادی و منابع انسانی آن‌ها بر می‌گردد، در این راستا گردشگری پایدار می‌تواند برای مردم این مناطق یک گزینه اقتصادی معتبر برای رفع مشکلات اقتصادی موجود ارائه نماید (WTO, 1996). گردشگری روستایی با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمدی، تنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفاظت از میراث فرهنگی و محیط زیست طبیعی کمک کرده و با جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه، با بهینه‌سازی بهره‌برداری از زمین به توسعه روستایی پایدار کمک می‌کند (کریم‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۹). از آن جا که نواحی روستایی منبعی آسیب‌پذیر و مستعد تغییرات زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی است، به ویژه تجربه نشان داده است که هر جا گردشگری به طور خودجوش و اتفاقی و بدون برنامه‌ریزی و مدیریت موثر گسترش یافته، پیامدهای نامطلوبی ببار آورده و در درازمدت مشکلات آن بیشتر از فواید آن شده است (شارپلی، ۱۹۹۷، ۷۳). پیامدهایی چون آلودگی محیط زیست، تخریب منابع آب، وقوع سیل، فرسایش خاک و تخریب جنگل‌ها و مراتع از عوارض مشهود آن طی دو دهه اخیر بوده است. به همین دلیل در طول چند سال گذشته مفهوم گردشگری پایدار تا حدی پیشرفت کرده که بتواند پاسخگوی تهدیدات گردشگری نابسامان باشد.

(جدول شماره ۱): سه دیدگاه‌های مطرح شده در زمینه پیوند گردشگری و توسعه روستایی

نوع نگرش به توسعه گردشگری روستایی	هدفها	آثار و پیامدها
گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی	<ul style="list-style-type: none"> - حل توسعه نیافتگی روستایی - کاهش مهاجرت - راه حل نهایی توسعه روستایی - کاهش آثار منفی و بهره برداری از آثار مثبت - کمک به توسعه سایر بخش‌های اقتصاد روستایی 	<ul style="list-style-type: none"> - ثبات جمعیت - حل معضل بیکاری - افزایش ضریب تکاثری درآمد - بهره برداری از منابع فاقد ارزش اسنادی
گردشگری روستایی به عنوان سیاستی برای بازساخت سکونتگاه‌های روستایی	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد اقتصاد جایگزین برای کشاورزی در روستاهای فاقد زمین کشاورزی - متنوع سازی فعالیت‌های اقتصادی روستا - تشویق به سرمایه گذاری در بخش غیر کشاورزی - افزایش تقاضا برای محصولات محلی - تقاضا برای بهبود کیفیت زندگی - توزیع عادلانه درآمدها - ایجاد اشتغال جایگزین برای سکونتگاه‌های که فعالیت آن‌ها تعطیل شده است 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد اشتغال غیر کشاورزی - کاهش مهاجرت - متنوع سازی اقتصاد روستایی - اهمیت به تولیدات بومی - افزایش کیفیت زندگی - تحول در نگرش‌های اجتماعی جامعه روستایی - ایجاد اشتغال جایگزین
گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار	<ul style="list-style-type: none"> - به حداقل رساندن آسیب‌های فرهنگی و محیطی - فراهم آوردن مقدمات توسعه اقتصادی روستا در دراز مدت - ایجاد فرصت‌های درآمدزا برای ساکنان بومی - افزایش کیفیت زندگی - افزایش میزان مشارکت مردم 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش مشارکت مردمی در گردشگری و توسعه روستایی - حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی - تبدیل چرخه توسعه از محلی به بین‌المللی

(افتخاری و قادری ۱۳۸۱)

توسعه پایدار گردشگری توسعه‌ای است که در آن توازن و تعادل، حفظ ارزش‌ها و کیفیت اخلاقیات و اصول اقتصادی و نیز مزیت‌های اقتصادی همه به همراه هم دیده شده و کوشش می‌شود تا توسعه‌ای متعالی و متعادل و همه جانبه جایگزین توسعه صرفاً اقتصادی گردد. در این دیدگاه توسعه گردشگری با استفاده از منابع موجود به گونه‌ای است که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و انتظارات گردشگران بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی، سلامت محیط زیست، تعادل اقتصادی و رفاه مردم محلی را تأمین کرد (الوانی، ۱۳۷۲: ۱۰).

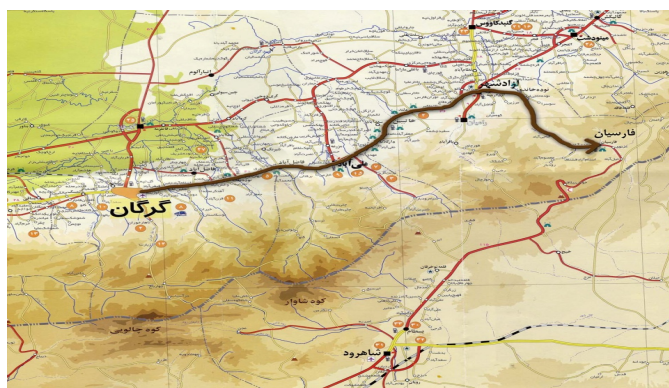
روش انجام تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش اکتشافی، توصیفی و تحلیلی است. ابتدا برای شناسایی ظرفیت‌های گردشگری با استفاده از روش اکتشافی، به کشف و معرفی روستاها و مکان‌های گردشگری منطقه مورد بررسی مبادرت گردیده است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه گردآوری شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش مردم محلی و مدیران محلی روستا است. با توجه به اینکه تعداد جمعیت این روستا براساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۰ برابر با ۲۰۵۸ نفر بوده است، با استفاده از فرمول کوکران اقدام به نمونه‌گیری شد، که تعداد نمونه به دست آمده ۱۱۵ پرسشنامه برای سرپرستان خانوار تنظیم گردید. برای دستیابی به اهداف مورد نظر پژوهش، یک پرسشنامه تهیه گردید که جهت تکمیل در اختیار افراد قرار داده شد. کلیه سوالات پرسشنامه در قالب طیف لیکرت^۱ طراحی شد. به منظور بررسی میزان پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که براساس داده‌های جمع‌آوری شده و خروجی نرم افزار SPSS، پایایی پرسشنامه ۰/۸۷۳ به دست آمد که نشان می‌دهد پرسشنامه از اعتبار بالایی برخوردار است. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها در نهایت با استفاده از نرم افزار SPSS و با آزمون‌های توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شده و در نهایت با توجه به نتایج به دست آمده، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات انجام شد.

۱- بر طبق این طیف به گزینه خیلی کم ارزش ۱، کم ارزش ۲، به متوسط ارزش ۳، به زیاد ارزش ۴ و به خیلی زیاد ارزش ۵ داده شده است و با توجه به تعداد فراوانی گزینه‌ها، میانگین ارزش (امتیاز) گویه‌ها از طریق این طیف به دست آمده. امتیازات بالاتر از ۳ نشان دهنده تایید گویه می باشد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

روستای فارسیان در یک منطقه کوهپایه‌ای با طول جغرافیایی $26^{\circ} 55'$ شرقی و عرض جغرافیایی $57^{\circ} 36'$ شمالی در ارتفاع ۷۷۷ متری از سطح دریا واقع است و با مرکز استان یعنی شهر گرگان ۱۱۵ کیلومتر فاصله دارد. این روستا در محور اصلی آزادشهر به شاهرود، در ۳۵ کیلومتری جنوب شهر آزادشهر واقع شده و تا شاهرود ۸۵ کیلومتر فاصله دارد. شهرستان آزادشهر از نظر موقعیت جغرافیایی و طبیعی دارای انگیزه نسبتاً قوی برای گذراندن اوقات فراغت گردشگران است. روستای فارسیان با داشتن شرایط آب‌وهوایی مناسب، چشم‌اندازهای زیبا، آبشار، یخچال، چشمه‌های طبیعی فراوان، جنگل‌های بالادست و بافت نسبتاً دست نخورده از جمله مکان‌های برتر توریستی این شهرستان است. این روستا در دامنه‌های شمالی البرز شرقی واقع گردیده و رودخانه فارسیان از وسط آن عبور می‌کند. شیب عمومی این روستا از سمت شمال به جنوب و در محدوده بافت قدیم نسبتاً تند و در محدوده‌های بافت جدید هموار است.

(شکل شماره ۱): موقعیت روستای فارسیان نسبت به مرکز استان

یافته‌های پژوهش

در این قسمت به بررسی و تحلیل اثرات گردشگری که شامل اثرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، در توسعه پایدار روستای فارسیان پرداخته می‌شود.

یافته‌های حاصل از بررسی اثرات اقتصادی گردشگری

با توجه به جدول شماره (۲) یکی از اثرات اقتصادی گردشگری روستایی در این منطقه کاهش بیکاری در روستا است که طبق بیان ساکنین روستا بیکاری به طور متوسط ۲,۳۱ درصد در روستا

کاهش یافته است و همچنین سبب افزایش درآمد ساکنین روستا به طور متوسط ۲,۳۰ است. افزایش قیمت زمین، کالا و املاک نیز به ترتیب با میانگین ۲,۵۹، ۲,۳۸ و ۲,۳۷ نیز طبق پاسخ مردم با ایجاد زمینه گردشگری زیاد شده است. همچنین سرمایه‌گذاری و رفاه مردم نیز طبق گفته مردم به ترتیب با میانگین ۲,۶۱، ۲,۴۳ نیز تا حدودی افزایش یافته است.

یافته‌های حاصل از بررسی اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری

در جدول شماره (۳) یافته‌های توصیفی اثرات گردشگری بر متغیرهای اجتماعی نشان داده شده است. طبق این جدول با وجود گردشگری در این منطقه مهاجرت کاهش یافته است به طوری که طبق گفته پاسخگویان میانگین ۳,۲ است. از دیگر تأثیرات مثبت می‌توان به افزایش کیفیت زندگی، افزایش دسترسی به خدمات اجتماعی و کاهش نابرابری‌های اجتماعی اشاره داشت که به ترتیب با میانگین ۳,۶۷، ۲ و ۳,۴ است. از تأثیرات منفی گردشگری می‌توان به افزایش جرم و بزهکاری اشاره کرد که میانگینی برابر ۲,۹۵ تا حدودی به طور متوسط افزایش یافته است و نیز خسارت به املاک با میانگین ۲,۸۳ اشاره کرد.

(جدول شماره ۲) اثرات اقتصادی گردشگری

عنوان گویه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین	انحراف معیار
کاهش بیکاری در روستا	-	۳,۷۱	۱,۲۶	۲,۶	-	۲,۳۱	۰,۵۱۹
افزایش درآمد مردم	۰,۹	۲,۲	۲,۳	۳,۵	-	۲,۳۰	۰,۵۴۶
افزایش قیمت زمین	۳,۵	۰,۶	۲,۳۲	۳,۵	۰,۹	۲,۱۶	۰,۵۹۱
افزایش کالا	۰,۹	۵,۴۳	۳,۵۱	۳,۴	-	۳,۳۱	۰,۶۵۷
افزایش سرمایه‌گذاری در سطح روستا	۰,۹	۳,۸۵	۴,۵	۲,۶	۲,۸	۲,۹۳	۱,۹۳۱
افزایش قیمت املاک	۲,۵	۳,۳۱	۳,۴	۲,۲۶	۱,۷	۲,۶۳	۰,۹۸
افزایش سطح رفاه	۲,۵	۴,۰۵	۰,۴	۲,۰۶	۰,۹	۲	۰,۶۶۷

(مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۵)

فصلنامه میراث و گردشگری

(جدول شماره ۳): یافته‌های توصیفی اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری

انحراف معیار	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
۰,۸۱۹	۳,۲	-	۱,۳	۱,۲۶	۰,۵۳	۷,۸	کاهش مهاجرت
۰,۷۸۲	۲,۹۵	۱,۷	۶,۲۲	۳,۴۴	۳,۳۱	-	افزایش جرم و بزهکاری
۰,۵۸۲	۳,۶۷	-	۰,۹	۱,۹۳	۷,۵۵	۴,۳	افزایش کیفیت زندگی
۰,۵۵۰	۲	-	۰,۹	۲,۴۵	۲,۵۲	۱,۷	دسترسی به خدمات
۰,۵۸۱	۳,۴	-	۷,۸	۱,۶۶	۳,۲۴	۰,۹	کاهش نابرابری‌های اجتماعی
۰,۶۳۷	۲,۸	-	۰,۹	۴,۷	۳,۴۳	۲,۱	تأثیر بر فرهنگ
۱,۰۲۲	۲,۷۱	۳,۱۱	۷	۳,۴۴	۲,۳۲	۲,۵	خسارت به املاک

(مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۵)

(جدول شماره ۴): یافته‌های توصیفی اثرات زیست‌محیطی گردشگری

انحراف معیار	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
۰,۸۰۷	۲,۱۳	۰,۹	۰,۹	۲,۰۹	۳,۴۴	۳,۳	افزایش گرد و غبار
۰,۹۳۹	۳,۵	۸,۷	۱,۱۹	۳,۴	۲,۷	۱,۷	افزایش رسوب گذاری
۱,۰۷۳	۲,۷	۱,۴	۱,۱۹	۴,۴	۲,۱	۴,۳	تغییر شکل طبیعی زمین
۰,۹۲۳	۲,۵	۱,۷	۲,۶	۱,۴	۳,۴	۳,۴	ترافیک جاده ای
۰,۹۵۱	۳,۴	۱,۷	۴,۳	۳,۳	۴,۳	۳,۴	آلودگی صوتی
۱,۲۳۶	۳,۹	۲,۰۹	۱,۳	۹,۰۴	۳,۱۱	۳,۱۱	تصرف حریم رودخانه‌ها
۱,۱۰۸	۳,۴۴	۱,۳	۱,۵	۴,۰	۲,۶	۷,۸	تخریب پوشش گیاهی
۰,۸۸۱	۵,۲۶	۲,۶	۸,۷	۳,۵	۱,۹	۹,۶	افزایش زباله و مواد زائد
۱,۱۳۴	۳	۱,۷	۱,۳	-	۱,۹	۷	کاهش کیفیت آب‌های سطحی

(مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۵)

یافته‌های حاصل از بررسی اثرات زیست‌محیطی گردشگری

یافته‌های حاصل از جدول شماره (۴) نشان می‌دهد که گردشگری آثار منفی بر محیط‌زیست دارد از جمله افزایش گردو غبار و آلاینده با میانگین ۲,۱۳، ترافیک جاده‌ای با میانگین ۲,۵، آلودگی صوتی با میانگین ۳,۴ و افزایش مواد زائد و زباله با میانگین ۵,۲۶ که طبق میانگین‌ها زیاد است و از دیگر اثرات منفی گردشگری بر محیط‌زیست؛ می‌توان افزایش رسوب‌گذاری با میانگین ۳,۵، تغییر شکل طبیعی با میانگین ۲,۷، تخریب پوشش گیاهی با میانگین ۳,۴۴ را اشاره کرد.

یافته‌های حاصل از بررسی نگرش گردشگران از امکانات

در این قسمت به یافته‌های توصیفی در رابطه با سنجش نگرش گردشگران به امکانات منطقه پرداخته شده است. که طبق جدول شماره (۵) و طبق نگرش گردشگران به امکانات حمل‌ونقل با میانگین ۴,۴۲ تا حدودی مناسب، امکانات اقامتی نیز با میانگین ۴,۷ تا حدودی مناسب و نگرش گردشگران به امکانات بهداشتی با میانگین ۳,۵ کم است. لازم به توضیح است که این امکانات در خود روستا موجود نیست و پاسخ‌دهندگان این امکانات را در سطح برتر روستا و در شهرستان آزادشهر پاسخ‌گو بوده‌اند.

(جدول شماره ۵) : یافته‌ای توصیفی نگرش گردشگران از امکانات موجود در شهرستان آزادشهر و روستا

انحراف معیار	میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	گویه
۱,۰۰۵	۴,۴۲	۲,۸	۲,۴	۴,۷	۴,۶	۲,۶	سنجش نگرش گردشگران از وضعیت حمل‌ونقل
۱,۰۵۱	۴,۷۰	۲,۵	۴,۷	۴,۶	۴,۴۹	۷	سنجش رضایت گردشگران از وضعیت مکان اقامت
۰,۸۸۶	۳,۵	۴,۰۹	۳,۴	۲	۴,۷	-	سنجش نگرش گردشگران از وضعیت تاسیسات و خدمات بهداشتی
۰,۸۵۲	۳,۲	۲,۶	۳,۴	۲,۱	۵,۶	۱,۴	سنجش نگرش گردشگران از تبلیغات در مورد اطلاعات از منطقه

(مطالعات میدانی نگارنده، ۱۳۹۵)

آزمون فرضیه اول

بی‌تردید هر فرضیه نشأت گرفته از سوالی است که در ذهن محقق ایجاد می‌گردد. سوال اول عبارت است از: « اثرات گردشگری روستایی در کدام یک از مقوله‌های توسعه پایدار مثبت است؟ » که در پی آن فرض تحقیق این گونه تدوین گردیده است؛ « اثرات گردشگری در روستای فارسیان در بخش‌های اقتصادی و اجتماعی مثبت و در بخش زیست‌محیطی پیامدهای منفی دارد ». برای سنجش فرضیه لازم است متغیرهای آن قابل اندازه‌گیری و عملیاتی شوند، به عبارتی به شاخص‌هایی تبدیل گردند که بتوان آزمون و سنجش قرار داد. بنابراین در زیر مهم‌ترین شاخص‌های فرضیه در سه بخش اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی بررسی شده است.

(جدول شماره ۶) : اثرات گردشگری در بعد اقتصادی با استفاده از آزمون کای اسکوتر

متغیر	درجه آزادی	کای اسکوتر	سطح معناداری** ^۱	قبول	رد
افزایش قیمت زمین	۱۵۲,۹۷۵	۴	۰,۰۰	*	-
افزایش سرمایه گذاری	۲۱۱,۳۶۸	۵	۰,۰۰	*	-
افزایش قیمت کالا	۹۳,۹۳۹	۳	۰,۰۰	*	-
افزایش قیمت املاک	۱۳۹,۴۷۸	۴	۰,۰۰	*	-
کاهش بیکاری	۸۴,۱۲۲	۲	۰,۰۰	*	-
افزایش سطح رفاه	۱۲۹,۳۰۴	۴	۰,۰۰	*	-

(مطالعات میدانی، نگارندگان، ۱۳۹۵)

نتایج به دست آمده از یافته‌های تحقیق (جدول شماره ۶) حاکی از آن است که اثرات گردشگری در توسعه اقتصادی ناحیه مورد مطالعه مثبت بوده و فرضیه تحقیق در این بخش تأیید می‌گردد.

(جدول شماره ۷) : اثرات گردشگری در بعد اجتماعی- فرهنگی با استفاده از آزمون کای اسکوتر

متغیر	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری**	قبول	رد
افزایش بزهکاری	۴۴,۲۰۰	۳	۰,۰۰	*	
افزایش کیفیت زندگی	۹۸,۸۰۹	۳	۰,۰۰	*	
افزایش دسترسی به خدمات	۱۰۴,۴۴۳	۳	۰,۰۰	*	
کاهش نابرابری‌های اجتماعی	۱۱۶,۶۸۷	۳	۰,۰۰	*	
فرهنگ سازی	۸۳,۲۹۶	۳	۰,۰۰	*	
خسارت املاک	۶۹,۳۰۴	۴	۰,۰۰	*	

(مطالعات میدانی، ۱۳۹۵)

۱ - **معنی داری در سطح ۹۹ درصد می‌باشد.

نتایج به دست آمده از یافته‌های جدول ۷ با استفاده از آزمون کای اسکوتر حاکی از آن است که به جز در زمینه افزایش بهره‌کاری در مابقی مورد نقش گردشگری در توسعه اجتماعی مثبت و اثر گذار بوده است و فرضیه تحقیق در این بخش تأیید می‌گردد.

(جدول شماره ۸): اثرات گردشگری در روستای فارسین در بعد زیست‌محیطی

متغیر	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری	قبول	رد
افزایش آلاینده‌ها	۸۶,۰۰۰	۴	۰,۰۰	-	*
فرسایش خاک	۶۱,۰۴۳	۴	۰,۰۰۰	-	*
توسعه ساخت و ساز	۳۸,۸۷۰	۴	۰,۰۰	-	*
ترافیک جاده ای	۸۱,۲۱۷	۴	۰,۰۰	-	*
آلودگی صوتی	۸۱,۴۷۸	۴	۰,۰۰	-	*
تصرف حریم رودخانه	۲۸,۰۸۷	۴	۰,۰۰	-	*
تخریب پوشش گیاهی	۳۷,۸۲۶	۴	۰,۰۰	-	*
افزایش زباله و مواد زائد	۷۵,۰۴۳	۴	۰,۰۰	-	*
کاهش کیفیت آب	۴۴,۶۹۶	۴	۰,۰۰	-	*

(مطالعات میدانی؛ ۱۳۹۵)

نتایج به دست آمده از جدول بالا حاکی از آن است که اثرگذاری گردشگری در بعد زیست‌محیطی منفی بوده است به طوری که در سطح ۹۹ درصد دارای معنی‌داری است. در نهایت بر اساس نتایج کلی به دست آمده از آزمون‌های بالا، تعداد ۱۳ متغیر تأیید شده است و تعداد ۱۰ متغیر رد گردیده است، لذا فرضیه اول تحقیق تأیید می‌گردد. به طوری که اثرات گردشگری در روستای فارسین در بخش‌های اقتصادی و اجتماعی مثبت و در بخش زیست‌محیطی پیامدهای منفی داشته است.

آزمون فرضیه دوم

سوال دوم تحقیق عبارت است از "مهم‌ترین موانع و تنگناهای توسعه گردشگری در روستا چیست؟" که در پی آن فرضیه تحقیق این گونه تدوین گردیده است:
 "نبود امکانات زیربنایی از قبیل هتل، رستوران و ... مهم‌ترین موانع گردشگری روستای فارسین است"

H1: نبود امکانات زیربنایی مهم‌ترین موانع توسعه گردشگری روستای فارسین است.

H0: نبود امکانات زیربنایی مهم‌ترین موانع توسعه گردشگری روستایی در روستای فارسیان ناست.

به منظور بررسی این فرضیه از جامعه آماری پژوهش خواسته شده است که امکانات ناحیه مورد مطالعه را برای جذب گردشگری ارزیابی کنند. حدود ۹۴,۸ درصد با توجه به جدول شماره ۹ پاسخگویان اظهار کرده‌اند هیچ امکاناتی برای جذب گردشگری در روستا مورد مطالعه وجود ندارد، تنها ۳,۵ درصد وجود هتل و رستوران را قید کرده‌اند که آن هم در مرکز شهرستان موجود است. همچنین ۸۳ درصد از گردشگران وضعیت تاسیسات و خدمات بهداشتی را ضعیف ارزیابی کرده‌اند (جدول شماره ۹)، در نتیجه فرضیه دوم تایید می‌گردد؛ یعنی نبودن امکانات زیربنایی از قبیل هتل، رستوران، خدمات بهداشتی و ... به عنوان موانع گردشگری ناحیه مورد مطالعه قلمداد می‌گردید.

(جدول شماره ۹): امکانات موجود مورد استفاده گردشگران

متغیر	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
هتل و مسافرخانه	۱	۰,۹	۰,۹
رستوران	۳	۲,۶	۳,۵
هیچ امکاناتی وجود ندارد	۱۰۹	۹۴,۸	۹۸,۳
پارک بازی برای کودکان	۲	۲,۷	۱۰۰
مجموع	۱۱۵	۱۰۰	-

(مطالعات میدانی؛ ۱۳۹۵)

نتیجه‌گیری

در جهان امروز، گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی سهم چشمگیری را در روند معاملات بین‌المللی ایفا کرده و همزمان با تأثیرگذاری گسترده در جنبه‌های گوناگون در سیاست-گذاری و برنامه‌های اقتصادی جوامع در صدر برنامه‌های مختلف قرار گرفته است. کشور ایران علیرغم دارا بودن جاذبه‌های فراوان و قراردادن جزو ده کشور برتر جهان از حیث فراوانی جاذبه‌ها، سهم ناچیزی از جریان‌های منافع توریستی را به خود جذب کرده است. این در حالی است که کشورهای دیگر از نظر جاذبه‌های گردشگری با کشور ما قابل قیاس نیستند. تلاش‌های فراوانی را در جهت جذب توریست انجام می‌دهند.

گردشگری روستایی می‌تواند سهمی در متنوع‌سازی اقتصاد و توسعه پایدار داشته باشد و با ایجاد اشتغال و درآمد موجب توسعه مناطق توسعه‌نیافته گردد. اگر چه مشاغل مربوط به این صنعت خیلی تخصصی و پر درآمد نیستند ولی با این حال منافع بسیاری را نصیب روستاییان می‌کند. گردشگران برای اقامت، خرید کالاهای محلی و خدمات پول پرداخت می‌کنند. این پول‌ها

در فعالیتهای محلی جریان می‌یابد و موجب تحرک روستاییان در برآوردن نیازهای بازدید کنندگان می‌شوند. گردشگری با ایجاد اشتغال، افزایش سطوح درآمد متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی و ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان به حفظ از میراث فرهنگی و محیط‌زیست طبیعی کمک کرده و با جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه بهینه‌سازی بهره‌برداری از زمین به توسعه روستایی پایدار کمک می‌کند.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در رابطه با ورود گردشگران و ایجاد اشتغال در این روستا موفقیت زیادی حاصل نشده است زیرا با ورود گردشگران زیر ۱۰ شغل ایجاد شده است که بیشترین این شغل‌ها مربوط به صنایع دستی و فروش آن به گردشگران و همچنین محصولات نظیر فروش برنج بوده است. در ادامه تأثیر گردشگری در کاهش مهاجرت روستاییان را مورد بررسی قرار داده‌ایم که یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد با ورود گردشگران و ایجاد اشتغال و درآمد روستاییان از میزان مهاجرت آنان تا حد زیادی کاسته شده است. با توجه به بررسی‌های انجام شده در روستا در مورد زیرساخت‌ها و امکانات از جمله هتل، راه، مسافرخانه و رستوران پیشرفتی صورت نگرفته است با آن که طرح بهسازی بافت با ارزش در این روستا اجرا شده است.

نتایج حاصل از بررسی اثرات اقتصادی ناشی از ورود گردشگران بر زندگی روستاییان نشان می‌دهد که گردشگری باعث تأثیرات مثبتی نظیر افزایش درآمد، کاهش بیکاری، افزایش سطح رفاه و افزایش سرمایه‌گذاری در روستا شده است. هر چند که موجب تأثیرات منفی اقتصادی نظیر افزایش قیمت کالا و افزایش قیمت زمین در این روستا شده است. همچنین یافته‌های حاصل از پژوهش در زمینه اجتماعی و ورود گردشگران منجر به کاهش نابرابری اجتماعی و کاهش مهاجرت روستاییان به شهر شده است. در ادامه نیز اثرات زیست‌محیطی ناشی از ورود گردشگران بر روستای مورد ارزیابی قرار گرفت که یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که ورود گردشگران باعث آلودگی صوتی، ترافیک جاده‌ای، تخریب پوشش گیاهی و تا حدی تصرف حریم رودخانه‌ها جهت خانه سازی در روستا که گردشگران به آن مراجعه می‌کنند، شده است. در مجموع پیشنهادات مشخص در راستای یافته‌های پژوهش ارائه می‌گردد:

- احداث رستوران‌ها، هتل‌ها و مراکز پذیرایی در روستا
- آگاهی‌دادن و توجیه گردشگران از نحوه زندگی و فرهنگ مردم روستا جهت حفظ ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی مردم منطقه و جلوگیری از برخوردهای احتمالی بین گردشگران و مردم محلی با استفاده از چاپ بروشورها، وبلاگ‌ها و ...
- تربیت و آموزش افرادی که به هر طریق با فعالیت‌های گردشگری در ارتباط هستند.

- توسعه پارک‌های جنگلی و حفظ پناهگاه‌های حیات وحش و تلاش در جهت توریسم شکار در محدوده مورد مطالعه
- استقرار تسهیلات مورد نیاز گردشگران در اماکن دیدنی در روستا و همچنین روستاهای اطراف که دارای جاذبه‌های گردشگری هستند
- جلوگیری از آلودگی محیط‌زیست توسط گردشگران که به منطقه وارد می‌شوند و همچنین آگاهی دادن به افراد ساکن روستا جهت جلوگیری از آلودگی محیط که گردشگران با این آلودگی‌ها رو به نشوند.
- برگزاری جشنواره‌های فرهنگی و هنری مرتبط با گردشگری و دعوت از مردم نواحی و دیگر استان‌های مجاور جهت شرکت در این جشنواره‌ها

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ یاری، منیر و سبزی، برزو (۱۳۹۱)، «تحلیلی بر برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری در استان لرستان با بهره‌گیری از مدل استراتژیک SWOT»، فصلنامه *آمایش سرزمین*، سال چهارم، شماره ۶.
- بدری، سیدعلی، مطیعی لنگرودی؛ سیدحسن. سلمانی؛ محمد و علیقلی فیروزجایی، ناصر، (۱۳۸۸)، «اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۱۲.
- پاپزن، عبدالحمید؛ قبادی، پرستو؛ زرافشانی، کیومرث و شهپر، گراوندی، (۱۳۸۹)، «مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی مورد مطالعه: روستای حریرف استان کرمانشاه»، فصلنامه *پژوهش روستایی*، دوره ۱، شماره ۳.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین و مهدی، سقایی، (۱۳۸۹)، *گردشگری (ماهیت و مفاهیم)*، تهران: سمت.
- تقدیسی زنجانی، سیمین، دانشور عنبران، فاطمه، (۱۳۸۶)، «توریسم روستایی، تصویری مجازی و یا الگوی حقیقی در برنامه‌ریزی روستایی»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره هشتم، مشهد.
- تقوایی، مسعود، اکبری، محمود، (۱۳۸۸)، *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری*، اصفهان: پیام علوی.
- جوان، جعفر و سقایی، مهدی (۱۳۸۳)، نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه‌ای.
- حسین‌زاده دلیر، کریم و حیدری، رحیم، (۱۳۸۲)، «گردشگری در ایران، چالش و امیدها»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۱.
- رضوانی، محمدرضا و صفائی، جواد، (۱۳۸۴)، «گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی؛ فرصت یا تهدید»، فصلنامه *پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۵۴.
- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۱)، تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی، فصل نامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۵.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و قادری، اسماعیل، (۱۳۸۱)، «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی»، فصلنامه *مدرس*، دوره ششم، شماره دوم.
- زاهدی، شمس‌السادات، (۱۳۸۵)، «بررسی قابلیت‌های گردشگری روستایی در ایران»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- سازمان ایرانگردی و جهانگردی، (۱۳۸۱)، برنامه ملی توسعه گردشگری، سازمان ایرانگردی و جهانگردی.
- شارپلی، ریچارد جولیا، (۱۳۸۰)، *گردشگری روستایی*، ترجمه رحمت‌الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، تهران: منشی.
- شجاعی، منوچهر، (۱۳۸۶)، «بررسی سیاست‌های دولت در صنعت گردشگری و ارائه الگوی توسعه پایدار صنعت گردشگری کشور»، *مجله دانش مدیریت*، شماره ۲۰.
- شمس‌الدینی، علی، (۱۳۸۹)، «گردشگری روستایی راهکاری سازنده برای توسعه روستایی نمونه موردی: روستای فهلیان»، فصلنامه *مسکن و محیط روستا*، شماره ۱۳۱، دوره ۲۹.

- کاظمی، مهدی، (۱۳۸۷)، مدیریت گردشگری، تهران: سمت.
- کریمزاده، حسین، (۱۳۸۹)، «مدل‌سازی فضایی فرصت‌های کارآفرینی با تأکید بر گردشگری در نواحی روستایی»، رساله دکتری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- لطیفی، غفور، (۱۳۸۰)، «نقش و اهمیت توسعه فرهنگی در فرایند توسعه شهری پایدار»، مجله سیاسی-اقتصادی، شماره ۲۰۰-۱۹۹.
- محلاتی، صلاح‌الدین، (۱۳۸۰)؛ درآمدی بر جهانگردی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی،
- مهدوی، دادود، (۱۳۸۱)، «نقش گردشگری در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک، نمونه موردی دهستان لواسان کوچک»، پایان‌نامه دکترا، دانشگاه تربیت مدرس
- موحد، علی، (۱۳۸۱)؛ «بررسی و تحلیل الگوی فضای توریسم شهری مطالعه موردی، شهر اصفهان»، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- الوانی، سیدمهدی، (۱۳۷۲)، «سازوکارهای لازم برای توسعه پایدار جهانگردی، خلاصه مقالات برگزیده دومین اجلاس جهانگردی (فرهنگ و توسعه)»، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

- Ainhoa Urtasun, Isabel Gutiérrez, 2006: Tourism agglomeration and its impact on social welfare: An empirical approach to the Spanish case, *Tourism Management*, Volume 27, Issue 5, Pages 901-912.
- Butler, Richard, Hal, Michaeli. C, and Jenkins, John(1997), *Tourism and Recreation in rural area*, Jihn Wiley & Sons.
- Fleischer, A ,(2005) "dose rural tourism benefit from agricultur?" *Tourism management*. pp: 26.
- Jaafar, M. and Rasoolimanesh, S.M. (2015). *Tourism growth and entrepreneurship: Empirical analysis of development of rural highlands*, *Tourism Management Perspectives*, 14: 17-24.
- Kim, (۲۰۰۲). *The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community*, Dissertation submitted to the faculty of the Virginia polytechnic instituted and state university in partial fulfillment of the requirements for there degree of doctor of philosophy.
- Kostas E. Sillignakis,(2010), "Rural Tourism Development for the Prefecture of Lassithi in Crete."
- Pigram, J., (1993), *Planning for Tourism in Rural Areas*, Routledge, London.
- Ritchie, J.R.B.(1988), *consensus policy formulation in tourism, tourism management vol. (9)*.
- Sharpley, R and J. (1997), *An Introduction to Rural Tourism*, International Thomson Business Press, UK.
- Sharpley, Richard, 2002, *Rural tourism and the challenge of tourism diversification, the case of Cyprus*, *tourism management* 23.
- Slee, Bill, et al.,(1997) "The Economic impact of Alternative Types of Rural Tourism", *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 48, No. 2, pp. 180-181.

- Snieška, V., Barkauskienė, K. and Barkauskas, V. (۲۰۱۴). The impact of economic factors on the development of rural tourism: Lithuanian case, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 156: 280-285.
- Szabo ,Bernadett,(2005), Rural Tourism as Alternative Income souece for Rural Areas along the hortobagy
- Tosun,C(2002), Host perception of impact: a comparative tourism study, *Annals of tourism Research*.Vol.19.
- UNCSD., (1999), Indicator of sustainable development: Framework and Methodologies, UN-DPCSD, UN.
- UNWTO (2007), *Tourism Highlights 2007 Edition*, Available in "www.unwto.co.
- UNWTO (2013), *Tourism Highlights, 2013 Edition*, Madrid: World TourismMowforth, A., & Munt, I. Organization.
- WCED, (1987), *Our Common Future - Report of the World Commission on Environment*, Oxford University Press.
- Yolanda, m.loen(2004) *Community Impacts of costal tourism in Dominican Republic*.